

YEŞİL OTELLERDE YEŞİL TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİ VE İŞLETME PERFORMANSI

Green Supply Chain Management and Business Performance at Green Hotels

Gökhan AKANDERE*
Muammer ZERENLER**

ÖZ

İşletmeler canlı birer organizma olduklarından doğal kaynakları daha uygun maliyetle elde edebilmek ve günümüz rekabet senaryoları içinde önemli bir değişken olan doğal çevreye saygı taahhüdü vererek çevreye karşı sorumlu ve samimi faaliyetler geliştirmektedir. Bu bağlamda işletmeler için yeşil tedarik zinciri yönetiminin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bu araştırmanın amacı, konaklama işletmelerinde yöneticilerin yeşil tedarik zinciri yönetimi (YTZY) kararlarını baskılayan iç ve dış faktörlerin, yeşil tedarik zinciri uygulamaları ve işletme performansı üzerine etkisini saptamaktır.

Araştırmanın evrenini T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmış yeşil yıldızlı oteller oluşturmaktadır (N= 389). Araştırmanın örneklemini ise, evren içerisinde yer alan oteller arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak 5 şehir kapsama alınacak şekilde seçilen 250 otel oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, SPSS 21.0 paket programı aracılığıyla çözümlenerek araştırma hipotezleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde merkezi eğilim ölçüleri, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel analizlere ilişkin bulgular ortaya konulurken, araştırmaya dâhil edilen yeşil otellerin yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının işletme performansı üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi, Turizm, Sürdürülebilirlik, Çevre, Performans, Yeşil Otel*

ABSTRACT

Since businesses are living organisms, they are developing responsible and sincere activities towards the environment by obtaining natural resources at a more affordable cost and by undertaking respect for the natural environment, which is an important variable in today's competitive scenarios. In this context, the importance of green supply chain management for enterprises is increasing day by day. The aim of this research is to determine the influence of internal and external factors, green supply chain practices and business performance on the management of green supply chain management (YTZY) decisions of accommodation enterprises. The population of your research is The Ministry of Culture and Tourism is a green star hotel (N = 389). The sample of the study is composed of 250 hotels selected from 5 cities in the universe using simple random sampling method. The obtained data were analyzed by SPSS 21.0 package program and research hypotheses were evaluated. In these evaluations, central tendency measures, descriptive statistics, correlation analysis and regression analysis were used. As the findings of statis-

* Öğr. Gör. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, gkhanakandere@gmail.com

** Prof. Dr. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, zerenler@selcuk.edu.tr

tical analysis were revealed, the effect of green supply chain management practices on the business performance of the greenhouses involved in the survey was examined.

Keywords: Green Supply Chain Management, Tourism, Sustainability, Environment, Performance, Green Hotel.

GİRİŞ

İŞLETMELERİN İŞ FAALİYETLERİNİN çevresel etkisi, çevre koruma konusunda kamu bilincinin artması, sürdürülebilir kalkınma için artan bir ihtiyaç olması, gelişmiş ülkelerdeki çevresel mevzuatların tanıtılması ve düzenlenmesi gibi nedenlerin etkisiyle son yıllarda önemli bir konu haline gelmiştir (Lau, 2011: 873). İşletmeler canlı birer organizma olduklarından doğal kaynakları daha uygun maliyetle elde edebilmek için (Jedliński, 2014: 104), günümüz rekabet senaryoları içinde önemli bir değişken olan doğal çevreye saygı taahhüdü vererek çevreye karşı sorumlu ve samimi faaliyetler geliştirmektedir (Ho ve Lin, 2012: 224). Geçtiğimiz yıllarda 40.000 'den fazla şirket ISO 14001 çevre yönetim sistemi standardı hayata geçirerek, çevresel yönetimin örgütsel performans üzerinde kalıcı bir etki potansiyeline sahip önemli bir stratejik bir konu olduğunu anlamıştır. Gelecekte, daha fazla şirketin tüm şirketlerin ürün ve hizmetlerinin çevresel etkilerini azaltmak için stratejiler geliştirmek zorunda olduğu söylenebilmektedir (Zhu ve Sarkis, 2005: 472).

Çevresel konularda çalışmaların çoğu, enerji, kimya, otomotiv, ormancılık-kağıt hamuru ve elektronik sanayi gibi önemli doğal kaynakları tüketen ve çevreyi daha çok kirleten imalat sektörlerine odaklanmıştır. Çok az miktardaki çalışma, imalat sektörüne göre daha az doğal kaynak tüketen ve çevreye daha az kirleten hizmet sektörüne odaklanmıştır (Ramus ve Montiel, 2005: 379).

Handfield ve arkadaşlarına göre (1997) sürdürülebilir yeşil tedarik zinciri yönetimi, tasarım, tedarik ve satın alma, üretim ve montaj, paketleme, depolama, lojistik ve dağıtım gibi tüm müşteri sipariş çevrimi süreçlerinin tümüne çevresel yönetim faaliyetlerinin uygulanması olarak tanımlamaktadır. Zhu ve arkadaşlarına göre (2005) göre yeşil tedarik zinciri yönetimi, işletmelerin ekolojik verimliliklerini yükselterek, çevresel riskleri ve etkilerini azaltarak, kar ve pazar payı hedeflerine ulaşmak için yeni bir model olarak tanımlamaktadır. Srivastava göre (2007) , ürün tasarımı, malzeme seçimi ve tedarik ve , üretim süreçleri, tüketicilere nihai ürünün teslimi ve kullanım ömrü bittikten sonra ürünün son yaşam yönetimi gibi tedarik zinciri yönetimi süreçlerinin çevresel düşünmeyle entegre edilmesi olarak tanımlamaktadır.

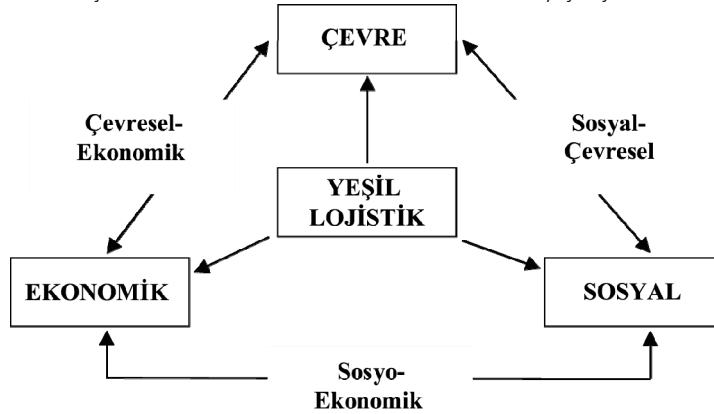
Gelişmekte olan ülkeler arasında olan Türkiye'nin enerji kullanımı her geçen yıl daha da artmaktadır. Çevresel Performans İndeksine (Environmental Performance Index) göre, 10 temel konunun ele alındığı indekste dünya üzerindeki 178 ülke arasında 67.68'lik bir puanla 99. sırada yer almaktadır (EPI, 2014). Türkiye, EPI belirlemiş olduğu 10 temel konuda, hava kalitesinde 79.03, sağlık etkisinde 74.42, su ve sanitasyonda 85.06, su kaynaklarında 78.99, tarımda 87.04, ormanlarda 68.48, balıkçılıkta 57.82, biyolojik çeşitlilik ve habitatta 22.53 ve iklim ve enerjide 47.77 puanlarını almıştır (EPI, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma 1987 yılında Brundtland raporunun yayımlanması ile hızla dikkat çekmeye başlamıştır. Bu raporda, sürdürülebilirlik 'kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gelecek nesillerin yeteneğini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak' olarak ifade edilir (WCED, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma açısından bakıldığında, yeşil lojistik, çevresel ve sosyal faktörleri dikkate alarak, üretim ve sürdürülebilir bir şekilde mal dağıtmak olarak tanımlanabilir (Sibihi ve Eglese, 2009: 99). Sürdürülebilir kalkınmanın, yeşil lojistikte uygulanabilir üç ayağı şekil 1'de gösterilmiştir. Daha önce yeşil lojistik tanımlarında belirtildiği gibi, işletmeler en az maliyetle müşteri ihtiyaçlarını karşılamak için taşımacılık, depolama, paketleme, elleçleme, veri toplama ve yönetmeyi içeren lojistik faaliyetlerin koordine ederler (Nowakowska-Grunt, 2008: 72). Sürdürülebilirlik boyutları birbiriyle ilişkilidir ve bir boyutun amaçlarındaki herhangi bir değişiklik büyük ölçüde diğer iki boyutu etkilemektedir. Bu bağlamda, üç boyutun birbiriyle ilişkili olduğu bir gerçek bir anlayışın geliştirilebilmesi ve sürdürülebilirliğin üç boyutunun birbirleriyle olan dinamik yapıdaki ilişkileri başarılı güçlü bir üst yönetim desteğiyle oluşabilmektedir (Tan vd., 2009: 2).

Artık işletmeler için çevre hem maliyet hem de kaygı faktörü haline gelmiştir. Bazı şirketler şimdiden iklim değişikliği, kirlilik ve gürültü gibi çevresel konuları lojistik dış maliyetleri olarak göz önüne almıştır. Yeşil lojistik, bu dışsallıkların azaltılması ve çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında daha sürdürülebilir bir dengeyi sağlama yollarını incelemek olarak tanımlanmaktadır (Stolka, 2014: 303). Çevreye karşı sorumlu sürdürülebilir üretim ve yeşil tedarik zinciri yönetimi (GSCM) ve bunların benzer ilkeleriyle, firmalar çevresel etkilerini azaltarak ve verimliliğini yükselterek, kar ve pazar payı hedeflerine ulaşmaları mümkün hale gelmiştir (Zhu ve Sarkis, 2006: 473).

Şekil 1. Sürdürülebilir kalkınmanın bir unsuru olarak yeşil lojistik

Kaynak: Elkington, 1998: 37'tan esinlenerek hazırlanmıştır.

Genel çevresel iyileştirme ek olarak somut olumlu ekonomik performansla uyumlu sonuçlar nedeniyle şirketler YTZY faaliyetlerine gereksinim duymaktadır. Bunun yanı sıra Hall (2000: 457), yasal düzenlemelerin getirdiği sorumluluk ve müşteri ve paydaş baskısının da YTZY faaliyetlerine gereksinime neden olduğunu savunmuştur. Henriques ve Sadorsky (1996: 383) ise YTZY gereksinim etmenlerini dört gruba ayırmıştır: (1) düzenleyici paydaş, düzenlemeleri ayarlar veya standartları belirler; (2) örgütsel paydaş, bir işletmenin yönetimi ve mali konularındaki kararları belirler, (3) toplum grupları, çevre örgütleri ve potansiyel lobiler bir firmanın çevre politikalarına karşı kamuoyunu harekete geçirir, (4) medya, bir firmaya karşı toplumun algısını etkileme yeteneğine sahiptir. Emmet ve Sood (2010) bu dört etmene (driver) müşteriyi de ilave etmiştir.

YTZY uygulamaları, yeşil satın alma ile ilgili tedarikçiden üreticiye, üreticiden müşteriye, müşteriden üreticiye ve tedarikçiye doğru (ters lojistik) akan, literatürde kapalı döngü olarak da adlandırılan entegre tedarik zincirleri arasındaki değişimler tamamı olarak tanımlanmaktadır. Literatürde YTZY uygulamalarıyla ilgili çok fazla sınıflandırma bulunmaktadır. Çalışmada YTZY uygulamalarını, iç çevre yönetimi, yeşil satın alma, yatırımın kurtulması, çevresel gerekiler kapsamında müşteriyle işbirliği, eko-tasarım uygulamaları olarak beş grupta değerlendirilecektir (Zhu ve Sarkis, 2006: 474).

İç çevre yönetimi işletmelerin performansını artırmak için bir anahtardır (Carter vd., 1998: 660). Bu bağlamda, müşteriler üreticilerine, üreticilerde tedarikçilerine daha iyi daha iyi çevre performansına yönelik üretim ve hizmet vermeleri noktasında baskı ve motivasyon oluşturmaktadır (Zhu ve Cote, 2005). Yeşil satın alma ve eko-tasarım işletmelerin tedarik zincirinin inbound ve üst akış bölümlerine (upstream) odaklanan uygulamalardır. Yatırımların iyileştirilmesi, tedarik zincirinin son kısmın olan geri dönüşüm, yeniden kullanma ve imha etme süreçlerine odaklanmaktadır. Ancak bu süreçleri yerine getiren sistemin, altyapının ve teknolojinin yetersiz olması nedeniyle aktif ve verimli bir şekilde kullanılamamaktadır. YTZY diğer uygulamaları, tedarik zinciri alt akış (downstream) olarak tanımlanan çevresel konularda müşteriyle ilgili iletişime odaklanmaktadır (Zhu ve Sarkis, 2006: 474). Yine literatürde YTZY performansını 3 boyutta (Çevresel, Operasyonel ve Ekonomik) değerlendirildiği tespit edilmiştir.

YEŞİL OTEL KAVRAMI

Yeşil Oteller Birliği (2014), yeşil otelleri "dünyamızın korunmasına yardımcı olmak için su tasarrufuna, enerji tasarrufuna ve katı atıkları azaltmaya yönelik programlar hazırlamak isteyen çevre dostu tesisler" olarak tanımlıyor (Green Hotels Association, 2014: 8). Yeşil oteller, faaliyetlerinden kaynaklanan zararlı çevresel etkileri azaltmak, ortadan kaldırmak ve tercihen yıkmak amacıyla bir

işletmenin teşvik ettiği prosedürler, uygulamalar ve girişimlere atıfta bulunan çevresel yönetimi özenle uygulayan işletmeler olarak faaliyet göstermektedir. (Cooper, 1998).

Yeşil oteller tarafından uygulanan uygulamalara geri dönüşüm atıkları, havlu ve keten yeniden kullanma programları, düşük akışlı musluklar ve duş başlıkları, su boşaltma pisuarları, doldurulabilir banyo malzemeleri, otomatik iklim kontrolü ve ışık sensörleri ve doğal havalandırma örnek olarak gösterilmektedir (Rahman ve Reynolds, 2016: 108). Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan Yeşil Yıldız (Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi) Belgesi alan tesislerin; su tasarrufu, enerji verimliliğini artırması, çevreye zararlı maddelerin tüketimi ve atık miktarının azaltılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik etmesi, konaklama işletmelerinin yatırım aşamasından itibaren çevreye duyarlı olarak planlanmaları, tesisin çevreye uyumu, çevreye duyarlılık konusunda bilinçlendirme, eğitim sağlanması, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapması gerekmektedir. Yeşil Yıldız Belgesi alan tesislerin, çevrenin korunmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda tanıtım ve pazarlamalarında bir farklılık yaratabilecekleri, hizmet kalitelerinden ödün vermeden, işletmelerine ve ülke ekonomisine tasarruf yolu ile katkıda bulunabilecekleri, çevrenin korunmasında üstlenecekleri roller ile örnek tesisler olabilecekleri düşünülmektedir (KTB, 2017:1)

Otellerin yeşil uygulamaları gerçekleştirirken karşılaştıkları engeller aşağıda listelenmiştir;

- Yüksek uygulama maliyeti
- Yüksek bakım maliyeti
- Yeşil bilgi ve bilgi eksikliği
- Yeşil uzmanların eksikliği
- Çıktıların belirsizliği
- İnsan gücü ve ekipman gibi kaynakların eksikliği
- Sahip ve yönetimden destek eksikliği
- Hükümet düzenleme ve uygulama eksikliği
- Hizmet kalitesinin çevre performansı ile dengelenmesinde güçlük
- Tüketici destek eksikliği
- Yeşiller tedarikçileri ile ağ yokluğu
- Personeli idare etme ve eğitme konusunda zorluk

Oteller yeşil uygulamaları faaliyete geçirdikten sonra, maliyet tasarrufu, rekabet avantajı, ekolojik sorumluluk, meşrulaştırma, medyada tanınma, risk minimizeasyonu, çalışanların örgütsel bağlılığı, kamuoyu incelemesi, yatırımcı ilişkilerinin geliştirilmesi, sosyal yardım, yerel toplulukların desteği, pazarlama ve operasyonel faaliyetlerin iyileştirilmesi, verimliliği artırmak gibi olası avantajlar elde edebilir.

Türkiye’de 2017 yılı itibariyle çevreye duyarlı konaklama tesisi (Yeşil Yıldız) belgeli 261 adet 5 yıldızlı, 76 adet 4 yıldızlı, 15 adet 3 yıldızlı, 1 adet 2 yıldızlı ve 36 adet statüsü belirlenmemiş toplam 389 adet otel bulunmaktadır. 2017 yılı turizm işletmesi belgeli tesis sayısı 4606 olarak belirlenmiştir. Türkiye %8,44’lük çevreci otellere sahip olma oranıyla gelişmiş gelişmekte olan ülkeler arasında arka sıralarda yer almaktadır.

LİTERATÜR

Literatürde imalat sektörüyle ilgili yapılan çalışmalar;

Zhu ve Sarkis (2006) çalışmada Çin otomotiv, elektrik elektronik ve enerji sektörlerinde yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörlerini ve uygulamalarını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörlerini, 2 boyutta (dış faktörler; Yönetmelikler, Piyasalar, Tedarikçiler, Rakipler ve İç faktörler) ve yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını ise 5 boyutta (İç Yönetim, Yeşil Satın Alma, Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği, Yatırım İyileştirilmesi ve Eko-Tasarım) değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin otomotiv, elektrik elektronik ve enerji sektörlerindeki 118 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Otomotiv tüm sektörler için en önemli baskı yönetmeliktir. Otomotiv sektörü müşterilerle işbirliğini, enerji sektörü için yeşil satın alma ve elektronik sektörü için yatırımların iyileştirilmesi en önemli uygulamalar olarak tespit edilmiştir.

Zhu, Sarkis ve Lai (2007b) çalışmada Çin otomotiv sektöründe yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörlerinin ve uygulamalarının işletme performansına etkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri, 2 boyutta (dış faktörler; Yönetmelikler, Piyasalar, Tedarikçiler, Rakipler ve İç faktörler) ve yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını ise 5 boyutta (İç Yönetim, Yeşil Satın Alma, Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği, Yatırım İyileştirilmesi ve Eko-Tasarım) değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin otomotiv sektöründeki 89 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çinli otomotiv işletmelerin yöneticileri yönetmeliklerin ve piyasa baskısının işletmeleri etkileyen en önemli iki faktör olduğunu düşünmektedir. Çalışmanın sonucunda yeşil tedarik zinciri uygulamaları çevresel ve operasyonel performansı artırırken, ekonomik performansla herhangi bir etkisi olmamıştır.

Zhu ve Sarkis (2004) çalışmada Çin üretim sektöründeki işletmelerin erken yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının benimsenmesinin operasyonel uygulamalar ve performans arasındaki ilişkisi analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını ise 5 boyutta (İç Yönetim, Yeşil Satın Alma, Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği, Yatırım İyileştirilmesi ve Eko-Tasarım), organizasyonel performansı 2 boyutta (Çevresel ve Ekonomik) ve yönetim felsefesini (kalite yönetimi ve tam zamanında

üretim ve dağıtım) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin üretim sektöründeki 186 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları çevresel ve ekonomik performansla kazan kazan ilişkisi içinde, kalite yönetim felsefesinin YTZY uygulamalarını pozitif yönde etkilediği, JIT yönetim felsefesinin çevresel performansı etkilediği tespit edilmiştir.

Zhu, Sarkis ve Lai (2005) çalışmada Çin üretim sektöründeki işletmelerin yeşil tedarik zinciri uygulamaları girişimleri ve sonuçlarını analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 5 boyutta (İç Yönetim, Yeşil Satın Alma, Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği, Yatırım İyileştirilmesi ve Eko-Tasarım), YTZY performansını 4 boyut (Çevresel, Operasyonel, Pozitif ve Negatif Ekonomik) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin enerji, kimya, elektrik elektronik ve otomobil sektöründeki 171 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda elektrik elektronik sektörü yeşil satın alma, iç yönetim ve yatırımların iyileştirilmesi uygulamalarını en yüksek seviyede benimsediği tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda Çinli üreticiler yeşil uygulamalar sayesinde maliyetlerini düşürerek operasyonlarını daha çevreci hale getirdikleri analiz edilmiştir. Enerji ve kimya sektörlerindeki yeşil uygulama seviyeleri elektrik elektronik sektörüne yakın seviyede çıkmıştır: Ancak farklı YTZY uygulamalarını benimsemiştir. Otomobil sektörü YTZY uygulamalarını en az seviyede benimseyen sektördür. Bunun nedeni otomotiv sektörünün yabancı rakipleriyle rekabet edebilmeleri için faktörlerden ve ilişkilerden en az seviyede etkilendiğidir. Yine de çevresel yasa ve yönetmeliklerin baskısı otomotiv sektöründeki işletmelerin YTZY uygulamalarını etkilemektedir. Enerji sektörü ve elektrik elektronik sektörü YTZY uygulamalarını benzet seviyede benimsemiş olmalarına rağmen enerji sektörünün performans çıktıları elektrik elektronik sektörününkinden çok daha düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Jayaram ve Avittathur (2014) çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının Hindistan'ın ekonomisine sağlayacağı olası faydaları analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 5 boyut (Yeşil Bilgi, Yeşil Satın Alma, Tersine Tedarik Zinciri, Ürün İyileştirme ve Yeşil Tasarım) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, Hintli çelik, ilaç, elektrik elektronik ve otomobil ve yatırım sektöründeki 65 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda müşteri baskısı ve çevresel stratejiler yeşil tasarımı, ürün iyileştirmeyi ve tersine tedarik zincirini etkileyen önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yöneticilere göre kıyaslama faaliyetlerinin YTZY uygulamalarının sürdürülebilirliğini artırdığı tespit edilmiştir.

Lin, Chen ve Nguyen (2011) çalışmada otomobil sektöründeki yeşil tedarik zinciri yönetimi performansını etkileyen kriterleri araştırmayı amaçlamıştır.

Çalışmada YTZY performansını 4 boyutta (Çevresel, Operasyonel, Pozitif ve Negatif Ekonomik) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, kriterler bulanık mantık, Karar Verme Yöntemi ve Laboratuvarı Değerlendirmesi gibi matematiksel modeller kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çevreye dost ürünlerin yeşil satın alımıyla maliyetin yükselmesi performansı etkileyen en önemli kriter olduğu tespit edilmiştir. Çevre kirliliğini önleme en etkili kriter olduğu tespit edilmiştir.

Zhu, Sarkis ve Lai (2012) çalışmada Çin üretim sektöründeki işletmelerin yeşil tedarik zinciri uygulamalarını (iç ve dış uygulamalar) birbirleriyle ve işletme performansıyla ilişkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 2 boyutta (İç uygulamalar; Dış Uygulamalar), YTZY performansını 3 boyut (Çevresel, Operasyonel ve Ekonomik) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin mekanik, kimya, elektrik elektronik ve otomobil sektöründeki 396 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmada, YTZY'nin İç uygulamaları, dış uygulamalar ile Çevresel performans arasında aracılık yaptığı tespit edilmiştir. YTZY'nin dış uygulamaları, iç uygulamalar ile Çevresel performans arasında aracılık yaptığına dair bir etki tespit edilememiştir. YTZY'nin iç uygulamaları, dış uygulamalar ile ekonomik performans arasında aracılık yaptığı tespit edilmiştir. YTZY'nin dış uygulamaları, iç uygulamalar ile operasyonel performans arasında aracılık yaptığı tespit edilmiştir. YTZY'nin İç uygulamaları, dış uygulamalar ile operasyonel performans arasında aracılık yaptığı tespit edilmiştir.

Chan ve arkadaşları (2012) çalışmada çevresel uyum, yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları ve kurumsal performans arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 3 boyutta (yeşil satın alma, müşterilerle işbirliği, Yatırımın iyileştirilmesi), çevresel uyumu 2 boyutta (iç ve dış çevresel uyum) ve performansını tek boyut olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin'deki yabancı sermayeli 194 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmada İç ve dış çevresel uyumun YTZY uygulamalarından yeşil satın almayı ve müşterilerle işbirliğini pozitif ve olumlu etkilediği ve iç çevresel uyumun yatırımın iyileştirmesini önemli derecede etkilediği tespit edilmiştir. Yine YTZY üç uygulamasında kurumsal performansı önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir. Yine çalışmada yoğun rekabetin müşterilerle işbirliği ve kurumsal performansı pozitif etkilediği tespit edilmiştir.

Zhu, Sarkis ve Lai (2007a) çalışmada Çinli üreticilerin yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını uygulama seviyelerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 5 boyutta (İç Yönetim, Yeşil Satın Alma, Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği, Yatırım İyileştirilmesi ve Eko-Tasarım) değerlendirmiştir. Çalışmada, Çin'deki 341 işletmenin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda YTZY uygulamaları arasında olumlu ve yüksek ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yine

çalışmada YTZY uygulamalarının yüksek seviyede benimsendiği işletmelerin çevresel imajın geliştiği ve ekonomik getirilerin olduğu tespit edilmiştir.

Zhu, Sarkis ve Lai, (2013) çalışmada Çinli işletmeleri baskılayan kurumsal modellerin YZTY uygulamalarına ve performansa olan etkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını 2 boyutta (İç ve Dış Uygulamalar), Kurumsal faktörleri 3 boyutta (Zorlayıcı, Normatif ve Taklitçi) ve YTZY performansını 3 boyutta (Çevresel, Operasyonel ve Ekonomik) değerlendirmiştir.

Literatürde hizmet sektörüyle ilgili yapılan çalışmalar;

Rahman ve arkadaşları (2012: 720) çalışmada Amerikan otellerinin "yeşil" ya da çevre dostu olarak adlandırılan uygulamalarını analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada Amerikan Otel ve Konaklama Birliği'nden rasgele örnekleme yoluyla tespit edilen 166 otelin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda zincir otellerin yeşil uygulamaları bağımsız otellerden daha çok benimsedikleri tespit edilmiştir. Yine çalışmada oda sayısının büyüklüğünün enerji tüketimi ilişkili olmadığı anlaşılmıştır.

Kim ve arkadaşları (2016: 1340) çalışmada turizm sektöründeki yeşil uygulamalar ile müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkiyi daha gerçekçi bir biçimde ele almayı amaçlamıştır. Çalışmada TripAdvisor uygulamasında müşteriler tarafından yapılan çevreci otel yorumlarına dayanılarak seçilen 217 otelin yöneticilerine anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, daha yeşil bir uygulama yoğunluğu, müşteri memnuniyetini arttırmasına rağmen, dolaylı olarak algılanan nispi kalite sayesinde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Gao ve Mattila (2014: 20) çalışmada müşterilerin yeşil otellere olan tepkilerini açıklayan potansiyel psikolojik mekanizmalar olarak algılanan sıcaklığın ve yeterliliğin aracılık etkilerini ve yeşil girişimlere yönelik tüketicilerin tepkileri üzerinde firma motiflerinin hafifletici rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, başarılı hizmet sunumu yapan yeşil (yeşil olmayan) oteller için tüketici memnuniyetinin daha yüksek olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada konuklar hizmet hatalarına maruz kaldıklarında, yeşil oteller için avantajların kaybolduğu anlaşılmıştır. Yine çalışma sonucunda algılanan sıcaklık ve yeterliliğin, hizmet çıktıları ile tüketici memnuniyeti ve davranışsal niyetler arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir.

Atay ve Dilek (2013: 203) çalışmada turizmde yeşil pazarlamaya ve yeşil otellere ilişkin literatür açığına katkıda bulunmak ve örnek bir otel vakasını incelemeyi amaçlamıştır. Erbaşı ve Özalp (2016: 297-306) çalışmalarında 4 ve 5 yıldızlı otel çalışanlarının çevre tutkuları ve işyerindeki çevre dostu davranışlarının örgütsel bağlılık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir.

Güneş (2011: 45) çalışmasında turizme konu olan kaynakların sürdürülebilirliği için konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemine değinilmiş;

çevre dostu otel işletmelerinden ve söz konusu işletmelerin turizmin olumsuz etkilerini azaltan ve işletmeye kar sağlayan uygulamalarından örnekler verilmiş; öneriler ortaya koymayı amaçlamıştır.

Mesci (2014: 90) çalışmasında çevreye duyarlı (yeşil) uygulamalarla hizmet veren otel işletmelerinin elde ettikleri ekonomik katkıları belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda otel işletmelerinin, hem tasarruf sağlama hem de kaynaklarını daha verimli kullanma açısından önemli avantajlar sağladığı tespit edilmiştir.

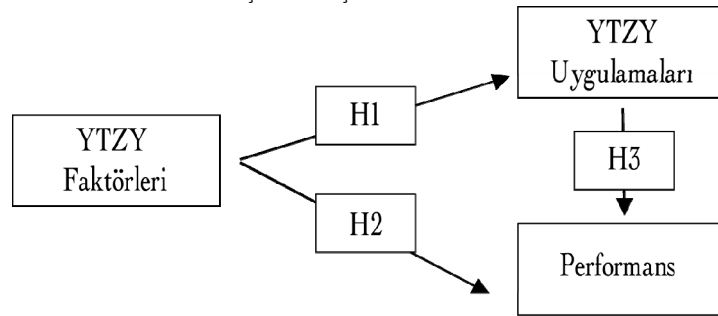
Akdağ ve arkadaşları (2014: 258) çalışmada sürdürülebilir turizm açısından son derece önemli bir yaklaşım olan yeşil otelcilik faaliyetlerinin avantaj ve dezavantajları belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada 16 yeşil yıldız sahibi olan otelin yöneticilerine görüşme ve anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda işletmelerin yeşil yıldız doğrudan gelir sağlayan bir sertifika olarak görmekten ziyade sürdürülebilir bir rekabet avantajı elde etmenin bir aracı olarak gördükleri anlaşılmıştır.

Hsiao ve arkadaşları (2014:197) çalışmada Tayvan'daki yeşil otellerin denetimi için bir çevresel yönetim sistemi için (EMS) gerekli olan özellikleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma EMS sisteminin göstergelerini delphi yöntemi kullanılarak hükümet yetkilileri, akademisyenler ve otel yöneticileri olmak üzere toplam yirmi beş uzmanla gerçekleştirilmiştir.

Yusof ve Jamaludin (2014: 501) çalışmada Malezya'daki yeşil otellerin ve tatil yerlerinin yeşil uygulamaları benimsemesini etkileyen engellerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada 5 yeşil otelin yöneticileriyle derinlemesine görüşme yapılarak nitel yöntem kullanmıştır. Çalışma sonucunda yeşil uygulamaları benimsemesini etkileyen 12 değişken belirlenmiştir.

Yusof ve Jamaludin (2013: 421) çalışmada Malezya'daki yeşil otellerin yeşil uygulamalara katılım oranını belirlemeye amaçlamıştır. Çalışma sonucunda otellerin enerji, atık ve su gibi üç ortak alanda daha yeşil uygulamaları benimsemediği tespit edilmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın Modeli

H1: Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını etkilemektedir.

H2: Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri işletme performansını etkilemektedir.

H3: Yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları işletme performansını etkilemektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı, konaklama işletmelerinde, yöneticilerin yeşil tedarik zinciri yönetimi kararlarını baskılayan iç ve dış faktörlerin yeşil tedarik zinciri uygulamaları ve işletme performansı üzerine etkisini saptamaktır. Bu amaç kapsamında, araştırmanın yöntemiyle ilgili bu bölümde, araştırmanın evreni, örnekleme, örnekleme yöntemi; araştırmada kullanılan ölçekler, ölçeklerin güvenilirliği ve geçerliliği ve örneklemeden elde edilen verilerin nasıl analiz edileceği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

EVREN ve ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’de faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin ilk, orta ve üst düzey yöneticileri oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nden (2017) alınan bilgilere göre, 2017 yılında, Türkiye’de, yeşil yıldız sahibi toplam 389konaklama işletmesi bulunmaktadır. Ancak, evren çok geniş olduğundan, zamandan ve araştırma maliyetinden tasarrufta bulunmak için örnekleme gidilmiştir. Böylelikle, çalışmada kota örnekleme yöntemi kullanılarak 250 geçerli anket analiz edilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada kullanılan veriler konaklama işletmelerinin ilk, orta ve üst düzey yöneticilerinin anket yanıtlarından oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan anket, (a) yeşil tedarik zinciri (faktörleri) motive edici öğeler; (b) yeşil tedarik zinciri uygulamalarının benimsenmesi ve (c) işletme performansından oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan anket ve ölçekler Zhu vd, (2004,2006 ve 2013) literatürde yapmış oldukları çalışmalardan düzenlenmiştir.

Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri ölçeği 20 maddelik olup, 2 boyut altında toplanmıştır. Dış ve iç faktörleri içermektedir. Yeşil tedarik zinciri uygulamaları 26 maddelik olup, 5 boyut altında toplanmıştır. İç yönetim, yeşil satın alma, müşterilerle işbirliği, yatırım iyileştirilmesi ve eko-tasarımdan oluşmaktadır. Performans ölçeği 20 maddelik olup, 4 boyut altında toplanmıştır. Çevresel, pozitif ve negatif ekonomik ve operasyonel performanstan oluşmaktadır. Tüm ölçekler 5’li Likert derecelenmesi göre ölçülmüştür (1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum ve 5=kesinlikle katılıyorum). Asıl uygulamada, yaklaşık 350 anket rastlantısal (random) olarak işletmelere dağıtılmış, bunlardan 250’i geri dönmüş ve araştırma kapsamında değerlendirmeye

alınmıştır. Bu oranın istatistiksel analizlerin yapılması açısından yeterli olduğu görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu kısımda ilk olarak katılımcıların demografik özellikleri incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Demografik Bulgular (n = 250)

		Frekans	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	150	60,0
	Kadın	97	38,8
	Toplam	250	98,8
	Önlisans	20	8,0
	Lisans	189	75,6
	Yüksek Lisans	41	16,4
	Doktora	0	0
	Toplam	250	98,8
	1226-3990 TL arası	160	64,0
	3991 TL ve üzeri	81	32,4
Toplam	250	96,4	
Deneyim	1 yıldan az	15	6,0
	1-3 yıl	20	8,0
	4-7 yıl	100	40,0
	8-11 yıl	85	34,0
	12 yıl ve üzeri	22	8,8
	Toplam	250	96,8

Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliğini test edebilmek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur. Buna göre kullanılan ölçeklerin yeterli düzeyde geçerli olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Ölçeklerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Testleri Sonuçları

		Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Ölçeği	Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamaları Ölçeği	Performans Ölçeği
Kaiser Meyer Olkin Örneklem Yeterliliği Testi		0,876	0,891	0,843
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-kare (χ^2)	18178,038	12167,342	7586,605
	Serbestlik Derecesi (df)	406	40	30
	P	0,000	0,000	0,000

Ölçeklerin güvenilirliğini test edebilmek için Cronbach Alfa değerleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre beş boyuttan oluşan yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri ölçeğindeki

maddelerin iç tutarlılık katsayısı 0,926'dır. 26 maddeden oluşan yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları ilişkin cronbach alfa katsayısı 0,917 ve 20 maddeden oluşan işletme performans ölçeğine ait cronbach alfa katsayısı 0,941 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler, her üç ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Madde sayısı	Cronbach's Alfa (α)
YTZY Faktörleri Ölçeği	20	0,926
YTZY Uygulamaları Ölçeği	26	0,917
Performans Ölçeği	20	0,941

Ölçek boyutlarının korelasyon değerlerine ilişkin bulgular Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Korelasyon Matrisi

Ölçekler	Ort.	S.S.	YTZYB Ölçeği	YTZYU Ölçeği	PERFORMANS Ölçeği
YTZY Faktörleri Ölçeği	3,74	0,68	1		
YTZY Uygulamaları Ölçeği	3,50	0,65	0,418*	1	
Performans Ölçeği	3,82	0,75	0,589*	0,517*	1

Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörlerinin tanımlayıcı istatistiksel sonuçları Tablo 5'te gösterilmektedir. Tüm baskı faktörlerinin standart sapmaları oldukça yüksektir (1.00 üzerindeki tüm değerler). YTZY uygulamalarını baskılayan en önemli faktörün tedarikçiler (3,81) olduğu analiz edilmiştir.

Tablo 5. Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Faktörleri Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ortalama	Standart Sapma
Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Faktörleri	3,73	1,07
Dış Faktörler		
<u>Yönetmelikler</u>	<u>3,65</u>	<u>1,04</u>
Ulusal çevre yönetmelikleri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,60	1,23
Bölgesel çevre yönetmelikleri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,70	1,07
İhracat ve ithalat ülkelerinin çevre yönetmelikleri işletmenizin yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,58	1,08
Kanunlara aykırı olabilecek ürünler yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,75	1,11
<u>Piyasa</u>	<u>3,69</u>	<u>1,02</u>
İhracat/ithalat faaliyetleri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,61	1,05
Yabancı müşterilere satışlar yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,58	1,01
Müşterilerin çevre farkındalığı yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,80	1,08
Yeşil imaj oluşturma yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,78	1,08
<u>Tedarikçiler</u>	<u>3,81</u>	<u>1,05</u>
Çevre dostu ürünler geliştirmede tedarikçilerin uzmanlaşması yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,78	1,12

Tedarikçilerle kurulan çevresel ortaklıklar yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,80	1,07
Çevre dostu ambalaj kullanımında tedarikçilerin uzmanlaşması yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,89	1,11
Tedarikçilerle çalışmanın sürekliliğinin sağlanması yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,79	1,08
<u>Rakipler</u>	<u>3,45</u>	<u>1,07</u>
Rakiplerin yeşil stratejileri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkilemez.	3,46	1,16
Endüstri kolundaki rakiplerin faaliyetleri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,45	1,10
<u>İç Faktörler</u>	<u>3,81</u>	<u>1,04</u>
İşletmenin çevre misyonu yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,79	1,08
Çokuluslu firmanın iştirakleri yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,65	1,04
Tehlikeli maddelerin bertaraf etme sorumluluğu yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,82	1,02
Tehlikeli maddeleri imha etmeye ilişkin maliyetler yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,86	1,01
Çevre dostu ürünlerin maliyeti yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,88	1,01
Çevre dostu ambalajların maliyeti yeşil tedarik zinciri yönetimini etkiler.	3,92	1,12

Yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının tanımlayıcı istatistiksel sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir. Tüm yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının standart sapmaları oldukça yüksektir (1.00 üzerindeki tüm değerler). Hizmet üreticilerin farklı kümelerinin mevcut olabileceğini göstermektedir; bu, bazı Hizmet üreticilerinin YTZY uygulamalarını hayata geçirdikleri anlamına gelir, ancak bu üreticilerin sayısı sınırlıdır. Hizmet üreticileri YTZY uygulamalarını uyguladığı analiz edilmiştir (en yüksek eko tasarım 3,66 ve en düşük yatırımların iyileştirilmesi gerçekleştirildiği tespit edilmiştir).

Tablo 6. Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamalarının Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ortalama	Standart Sapma
Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamaları	3,49	1,01
<u>İç Yönetim</u>	<u>3,50</u>	<u>1,10</u>
Üst yöneticilerin yeşil tedarik zinciri yönetimine ilişkin taahhüdü bulunmaktadır.	3,28	1,19
Orta düzey yöneticilerin yeşil tedarik zinciri yönetimine ilişkin desteği bulunmamaktadır.	3,12	1,03
Çevresel faaliyetlerin iyileştirmesine ilişkin departmanlar arası işbirliği yapılmaktadır.	3,58	1,37
Çevresel toplam kalite yönetimi uygulanmaktadır.	3,71	1,63
Çevresel uyum ve denetleme programları uygulanmaktadır.	3,63	1,08
ISO 14001 sertifikası bulunmaktadır.	3,52	1,22
Çevre Yönetimi Sistemleri bulunmaktadır.	3,63	1,10
Ürünlerde eko-etiketleme yapılmaktadır.	3,58	1,14
<u>Yeşil Satın Alma</u>	<u>3,52</u>	<u>1,16</u>

Tedarikçilere satın alınan ürünlerin çevresel gereksinimleri içeren tasarım şartnamesi sunulmaktadır.	3,38	1,13
Çevresel amaçlar için tedarikçilerle işbirliği yapılmaktadır.	3,57	1,05
Tedarikçilerin iç yönetimi çevresel bakımdan denetlenmektedir.	3,58	1,15
Tedarikçilerin 140001 sertifikası bulunmaktadır.	3,57	1,17
İkincil tedarikçiler çevre dostu uygulamaları dikkate almaktadır.	3,52	1,11
<u>Çevre Gereksinimleri Kapsamında Müşterilerle İşbirliği</u>	<u>3,50</u>	<u>1,01</u>
Eko-tasarım için müşterilerle işbirliği yapılmaktadır.	3,44	1,17
Daha temiz üretim için müşterilerle işbirliği yapılmaktadır.	3,54	1,11
Yeşil ambalaj için müşterilerle işbirliği yapılmaktadır.	3,51	1,12
Ürün taşınmasında daha az enerji kullanımı için müşterilerle işbirliği yapılmaktadır.	3,53	1,11
<u>Yatırım İyileştirilmesi</u>	<u>3,07</u>	<u>1,01</u>
Fazla stok satışı yapılmaktadır.	3,09	1,17
Hurda ve kullanılmış malzemelerin satışı yapılmaktadır.	3,02	1,21
Fazla sermaye ekipmanlarının satışı yapılmaktadır.	3,11	1,18
<u>Eko-Tasarım</u>	<u>3,66</u>	<u>1,07</u>
Enerji tüketimini azaltan ürün tasarımı yapılmaktadır.	3,62	1,17
Malzeme kullanımını azaltan ürün tasarımı yapılmaktadır.	3,65	1,11
Malzemeler geri dönüşüme elverişli olarak tasarlanmaktadır.	3,72	1,08
Malzemeler yenilemeye elverişli olarak tasarlanmaktadır.	3,64	1,07
Malzemeler yeniden kullanmaya elverişli olarak tasarlanmaktadır.	3,64	1,10
Tehlikeli ürünlerin imalat/üretim süreçlerinde kullanımını önlemek ve azaltmak için tasarım yapılmaktadır.	3,70	1,09

YTZY uygulamalarının performans sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir. YTZY uygulamalarının ana etkileri en çok operasyonel performans boyutunda olduğu analiz edilmiştir. En yüksek ortalama değerleri ürünlerin kalitesinin artırılması (4,04) ve kapasite kullanımının iyileştirilmesi (4,04) almıştır. Ayrıca, yöneticilerin ekonomik performanstaki artışın maliyetlerdeki düşüşlerle sağlanabileceği düşüncesini analiz edilmiştir. Ekonomik performans sonuçları genel olarak operasyonel ve çevresel performans kadar iyi olmadığı tespit edilmiştir. Çevresel performansın artışını etkileyen en önemli faktörün çevre kazalarının sıklığının azalması olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. İşletme Performansının Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ortalama	Standart Sapma
İşletme Performansı	3,82	1,12
<u>Çevresel Performans</u>	<u>3,80</u>	<u>1,04</u>
Hava emisyonunun azaltılması performansı etkiler.	3,66	1,18
Atık suyun azaltılması performansı etkiler.	3,74	1,12
Katı atıkların azaltılması performansı etkiler.	3,80	1,08
Tehlikeli maddelerin tüketiminin azalması performansı etkiler.	3,89	1,07
Çevre kazalarının sıklığının azalması performansı etkiler.	3,92	1,09
<u>Pozitif Ekonomik Performans</u>	<u>3,78</u>	<u>1,03</u>
Malzeme satın almaya ilişkin maliyetin azalması performansı etkiler..	3,82	1,13
Enerji tüketimine ilişkin maliyetin azalması performansı etkiler.	3,87	1,01
Su arıtmaya ilişkin bedel azalması performansı etkiler.	3,79	1,03

Su boşaltmaya ilişkin bedel azalışı performansı etkiler.	3,76	1,12
Çevre kazalarına ilişkin cezaların azalışı performansı etkiler.	3,69	1,21
<u>Negatif Ekonomik Performans</u>	<u>3,77</u>	<u>1,07</u>
Yatırımların artışı performansı etkiler.	3,80	1,13
Operasyonel maliyetinin artışı performansı etkiler.	3,70	1,15
Eğitim maliyetinin artışı performansı etkiler.	3,73	1,17
Çevre dostu malzemeler satın almaya ilişkin maliyetin artışı performansı etkiler.	3,88	1,12
<u>Operasyonel Performans</u>	<u>3,86</u>	<u>1,01</u>
Zamanında teslim edilen malların miktarının artışı performansı etkiler.	3,91	1,07
Stok düzeylerinin azalışı performansı etkiler.	3,75	1,01
Hurda oranının artışı performansı etkiler.	3,51	1,09
Ürünlerin kalitesinin artırılması performansı etkiler.	4,04	1,01
Ürün yelpazesinin genişlemesi performansı etkiler.	3,98	1
Kapasite kullanımının iyileştirilmesi performansı etkiler.	4,04	1,01

Tablo 8 incelendiğinde, YTZY faktörleri ve YTZY uygulamalarının birlikte işletme performansını anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, işletme performansının YTZY uygulamalarına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8. YTZY Faktörleri ile YTZY Uygulamaları -Performans Arasındaki Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	R ²	Bağımsız Değişken	B	Std. F.	t	p	F
İşletme Performansı	0,350	YTZY Faktörleri	0,070	0,045	3,744	0,000	122,136
		YTZY Uygulamaları	0,062	0,041	11,203	0,000	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hipotezleri değerlendirebilmek için çoklu regresyon analizleri yapılmış ve elde edilen veriler ve değerlendirmelerden yola çıkarak hipotezlere ilişkin Tablo 9'da gösterilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 9. Hipotezlerin Sonuçları

HİPOTEZ	KABUL/RED
H1. Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını etkilemektedir.	KABUL
H2.Yeşil tedarik zinciri yönetimi faktörleri işletme performansı etkilemektedir.	KABUL
H3.Yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamaları işletme performansını etkilemektedir	KABUL

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, ekonomik performansı iyileştirmek için çeşitli iç ve dış YTZY uygulamalarının tamamen ve kısmen etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Operasyonel performansın iyi iyileştirilmesi için eko-tasarıma dikkat edilmesi, yeşil satın alma girişimleri ihmal edilmemelidir. Ürünlerin eko-tasarımı sonucunda operasyonel faydalar sağlamak için önce yeşil satın alma yoluyla çevre dostu girdiler sağlanmalıdır. Ürün iade ve geri dönüşüm politikası ve teşvik programları gibi ekonomik değer sağlayan ve çevre yönetimi girişimlerine müşteri katılımını içine alan araştırmalar yapılması literatüre katkı sağlayabilir.

İşletmelerin YTZY uygulamalarını gerçekleştirirken gerekli olan bilginin eksik, belirsiz ve hatalı olmamasına dikkat etmelidir. Çalışmanın sonucunda, yeşil satın alma ve yatırımların iyileştirilmesi gibi YTZY uygulamalarına önem verilirse çevresel performansın iyileşeceği tespit edilmiştir. Çevresel kaygılar ve müşterilerle işbirliği doğrudan çevresel performans ile ilişkilidir. Ancak, iç mali politikaların varlığı olmadan, çevresel çabalarla ve müşterilerle işbirliğiyle örgütsel çevre performansını artırmanın mümkün olmadığı analiz edilmiştir.

Yöneticiler eko-tasarım çalışmaları ile ekonomik performansını artırmak için, yeşil satın alma ve güçlü bir iç mali teşvik politikaları uygulamaları gerektiği tespit edilmiştir. Yine çalışma sonucunda müşterileri ile işbirliği ekonomik performansın iyileştirilmesi için gerekli olduğu tespit edilmiştir. Eko-tasarım ile ekonomik performans elde etmek için yatırımların iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yöneticilerin, yatırım iyileştirilmesiyle potansiyel sermaye kazançları gerektiren bir iç çevre yönetimi ve ekonomik performansını artırmak için elverişli bir iç mali politika belirlemesi gerektiği tespit edilmiştir.

Yöneticiler eko-tasarım ve yeşil satın almanın birlikte uygulandığında operasyonel performansını artırmak için bir potansiyele sahip olduğunu düşünmektedir. Yine yöneticiler iç mali politika operasyonel performansını artırdığını ve iç mali politika müşteri işbirliği ile uygulanması halinde daha etkili olduğunu düşünmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular literatürdeki çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna göre yeşil tedarik zinciri yönetimini baskılayan iç ve dış faktörler yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarını pozitif ve olumlu ve yeşil tedarik zinciri yönetimi uygulamalarının işletme performansını pozitif ve olumlu etkilediği görülmektedir (Zhu ve Sarkis, 2006; Zhu, Sarkis ve Lai, 2007b; Zhu ve Sarkis, 2004; Zhu, Sarkis ve Lai, 2005; Jayaram ve Avittathur, 2014; Lin, Chen ve Nguyen, 2011; Zhu, Sarkis ve Lai, 2007a; Chan ve arkadaşları, 2012). □

KAYNAKÇA

- Akdağ, G., Güler, O., Demirtaş, O., Dalgıç, A. ve Yeşilyurt, C. (2014). “Turizm ve Çevre İlişkisi: Türkiye’deki Yeşil Otellerin Gözünden Yeşil Otelcilik Uygulamalarının Getirileri”. *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*, 4-6 Haziran 2014, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, ss: 258-267.
- Atay L., ve Dilek E., (2013). Konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama uygulamaları: İbis otel örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2013, C.18, S.1, s.203-219.
- C.A. Ramus and I. Montiel, (2005). *When are corporate environmental policies a form of greenwashing? Business and Society*, 44 (4), 377-414.
- Carter CR, Ellram LM, Kathryn LM. *Environmental purchasing: benchmarking our German counterparts. International Journal of Purchasing and Materials Management* 1998; 34(4): 28e38.
- Carter, C.R. and Carter, J.R. (1998). *Interorganizational determinants of environmental purchasing: initial evidence from the consumer products industries. Decision Sciences*, 29 (3), 659-84.
- Chan R., He H., Chan H., Wang W., (2012). *Environmental orientation and corporate performance: The mediation mechanism of green supply chain management and moderating effect of competitive intensity Industrial Marketing Management*, 41, 621–630.
- Cooper, I., 1998. *Emerging issues in environmental management. In: Facility Management: Theory and Practice*. Spon Press, London, pp. 111–119.
- Elkington, J. (1998). *Partnerships From Cannibals With Forks: The Triple Bottom Line Of 21st-Century Business. Environ. Qual. Manag*, 8 (1), 37-51.
- EPI.<http://epi.yale.edu/epi/country-profile/turkey>.
- Erbaşı, A. ve Özalp, Ö. (2016). Çevre Tutkusu ve Yeşil Örgütsel Davranışın Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi, *Eurasian Business & Economics Journal*, 2016 (S2), 297-306.
- Gaoa Y., and Mattila A., S., (2014). Improving consumer satisfaction in green hotels: The roles of perceived warmth, perceived competence, and CSR motive. *International Journal of Hospitality Management* 42, 20–31.
- Green Hotels Association, 2014. What are Green Hotels?, <http://www.greenhotels.com/> Erişim Tarihi: 11.08.2016.
- Güneş G., (2011). Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 13 (20): 45-51, 2011.
- Hall J. *Environmental supply chain dynamics. Journal of Cleaner Production* 2000; 8(6):206e25.
- Handfield R., Walton V., Sroufe R, Melnyk A., (2002) Applying environmental criteria to supplier assessment: a study in the application of the analytical hierarchy process. *European Journal of Operations Research*, 141, 70-87.
- Henriques I, Sadorsky P., (1996). The determinants of an environmentally responsive firm: an empirical approach. *Journal of Environmental Economics and Management*, 30, 381-395.

- Ho Yi-Hui ve Lin Chieh-Yu, (2012). An Empirical Study on Taiwanese Logistics Companies' Attitudes toward Environmental Management Practices. *Advances in Management & Applied Economics*, 2 (4), 223-241.
- Hsiao, T., Y., Chuangb, C., M., Kuoc, N., W., and Yud S., M., (2014). Establishing attributes of an environmental management system for green hotel evaluation. *International Journal of Hospitality Management* 36, 197–208.
- Jayaram J., Avittathur B. (2015). Green supply chains: A perspective from an emerging economy. *Int. J. Production Economics*, 164, 234–244.
- Jedliński Mariusz, (2014). The position of green logistics in sustainable development of a smart green city. *1st International Conference Green Cities 2014 – Green Logistics for Greener Cities*, 102-111.
- Kah-Shien Tan, M. Daud Ahmed ve David Sundaram, (2009). *Sustainable Warehouse Management*. EOMAS 5th Internatiol Workshop On Enterprises,
- Kim J., Y., Hlee S., Joun Y., (2016). Green practices of the hotel industry: Analysis through the windows of smart tourism system. *International Journal of Information Management* 36, 1340–1349.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2017). (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html>).
- Kwok Hung Lau, (2011). Benchmarking green logistics performance with a composite index. *Benchmarking: An International Journal*, 18 (6), 873 – 896.
- Lin R., Chen R., Nguyen T., (2011). Green supply chain management performance in automobile manufacturing industry under uncertainty, *Social and Behavioral Sciences*, 25, 233 – 245.
- Mesci Z., (2014). Otellerin Çevreci Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Yeşil Yıldızlı Bir Otel İşletmesinde Örnek Olay Çalışması. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/ Journal of Travel and Hospitality Management* 11 (1), 2014, 90-102.
- Nowakowska-Grunt, J. (2008). Impact of Lean Management On Logistics Infrastructure In Enterprises. *Advanced Logistic systems*, 2 (1), 71-74.
- Okšana Seroka-Stolka, (2014). The development of green logistics for implementation sustainable development strategy in companies”, *1st International Conference Green Cities 2014 – Green Logistics for Greener Cities. Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 151, 302-309.
- Rahmana I., Reynolds D and Svarena S., (2012). How “green” are North American hotels? An exploration of low-cost adoption practices. *International Journal of Hospitality Management* 31, 720–727.
- Sarkis J., Zhu Q., Lai K., (2013). Institutional-based antecedents and performance outcomes of internal and external green supply chain management practices, *Journal of Purchasing & Supply Management*, 19,106–117.
- Sbihi, A., and Eglese, R.W. (2009). *Combinatorial optimization and Green Logistics. Annals of Operations Research*, 175 (1), 159-175.
- Srivastava, S.K., (2007). Green supply-chain management: a state-of-the-art literature review. *International Journal of Management Reviews* 9 (1), 53e80.
- Srivastava, S.K., (2008). Network design for reverse logistics. *Omega: The International Journal of Management Science* 36 (4), 535-548.

- Stuart Emmet and Vivek Sood, (2010). *Green Supply Chains: An Action Manifesto*. Wiley Publishing, U.K.
- WCED (World Commission on Environment and Development), 1987. Our Common Future.
- Yusof, Z., B., and Jamaludin, M., (2013). Green Approaches of Malaysian Green Hotels and Resorts. *Social and Behavioral Sciences* 85, 421-431.
- Yusof, Z., B., and Jamaludin, M., (2014). *Barriers of Malaysian Green Hotels and Resorts*. *Social and Behavioral Sciences* 153, 501-509.
- Zhu Q, Cote R. (2002). Green supply chain management in China: how and why? *The Fifth International Eco-city Conference*, August 2002, Shenzhen, China.
- Zhu Q., Sarkis J., and Lai K., (2012) . Examining the effects of green supply chain management practices and their mediations on performance improvements, *International Journal of Production Research*, 50 (5), 1377–1394.
- Zhu Qinghua and Sarkis Joseph, (2006). An inter-sectoral comparison of green supply chain management in China: Drivers and practices. *Journal of Cleaner Production*, 14 (5), 472-486.
- Zhu, Q, Sarkis, J., ,Lai, K. (2007a). Initiatives and Outcomes of Green Supply Chain Management Implementation by Chinese Manufacturers”. *Journal of Environmental Management*, 85, 179-189.
- Zhu, Q, Sarkis, J., ,Lai, K. (2013). Institutional-based antecedents and performance outcomes of internal and external green supply chain management practices. *Journal of Purchasing & Supply Management* 19 (2013) 106–117.
- Zhu, Q. H., et al. (2005). "Green supply chain management in China: Pressures, practices and performance." *International Journal of Operations & Production Management* 25(5-6): 449-468.
- Zhu, Q., Sarkis, J., Lai, K.(2008). “Confirmation of a Measurement Model for Green Supply Chain Management Practices Implementation”. *International Journal of Production Economics*, 111, 261-273.
- Zhu,Q.,Sarkis, J.(2004).“Relationships Between Operational Practices Performance Among Early Adopters of Green Supply Chain Management Practices in Chinese Manufacturing Enterprises”. *Journal of Operations Management*, 22, 265-289.
- Zhu,Q.,Sarkis,J.,Lai,K.(2007b).”Green Supply Chain Management: Pressures, Practices and Performance Within the Chinese Automobile Industry”. *Journal of Cleaner Production*,15,1041-1052.
- Zsidisin, G.A. and Siferd, S.P. (2001). Environmental purchasing: a framework for theory development. *European Journal of Purchasing & Supply Management*, 7 (1), 61-73

